

*Ігор Гонак,
аспірант
Тернопільський національний
економічний університет*

УТВОРЕННЯ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ УКРАЇНИ ТА НАДАННЯ ЇЙ ТОМОСУ ПРО АВТОКЕФАЛІЮ ЯК ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Утворення Православної Церкви України та отримання нею Томосу про Автокефалію підтримується більшістю українських громадян та є ще одним потужним засобом самоідентифікації української політичної нації незалежно від їх національності та конфесійної приналежності. Для держави Україна створення Помісної Автокефальної Православної Церкви є важливим для

забезпечення ефективності національної безпеки, українізації мовного інформаційного простору, економічного зростання, пришвидшення національної самоідентифікації української політичної нації.

Томос в релігії - це своєрідний церковний указ. В цьому документі міститься рішення священного Синоду Вселенського Патріархату про надання Автокефалії. Документ підписується в урочистій атмосфері [1]. Автокефалія (грецькою *autos* - сам і *kerhale* - голова) – повне самоврядування церкви, її адміністративна незалежність від інших єдиновірних помісних православних церков [2, с. 415; 3, с. 157].

Реальним ефектом для національної безпеки від отримання Томосу про автокефалію Православною Церквою України є:

серед громадян України, третина яких вважають себе православними, зростає усвідомлення національної ідентичності. Прикладом подібної ситуації може бути отримання Томосу про Автокефалію Православною церквою Чеських земель та Словаччини у 1998 році, яка була до цього Екзархатом Московської Патріархії. Уже через рік після надання Томосу у представників релігійного прошарку Словаччини та Чехії відбулося суттєве зростання відчуття національної самоідентифікації [4];

у багатьох храмах після переходу громад у Православну Церкву України служби відправляються українською мовою, що сприяє українізації мовного простору країни;

після обрання митрополита Епіфанія керівником Православної Церкви України відбулося законна еволюційна передача влади в українському православ'ї від літніх Патріарха Філарета і Митрополита Макарія молодому енергійному освіченому керівнику;

процес створення Православної церкви України та отримання нею Томосу про Автокефалію засвідчив те, що українські лідери заради досягнення важливої загальнонаціональної мети готові поступитися власними амбіціями. Це зробили Патріарх УПЦ Київського Патріархату Філарет і лідер УАПЦ - Митрополит Макарій – вони відмовились від балотування на місце Предстоятеля ПЦУ заради об'єднання окремих Православних Церков, які функціонували в Україні до кінця 2018 року, і створення Помісної Автокефальної Православної Церкви України та отримання нею

Томосу про автокефалію. Це спростовує тези про те, що «українці не здатні об'єднатися» і що «там, де два українці – там три гетьмани»;

станом на кінець 17 березня 2019 року 500 парафій УПЦ МП (це приблизно 4% від загальної кількості зареєстрованих парафій УПЦ (МП)) перейшли у новостворену ПЦУ [5] і у цих парафіях не буде антиукраїнської пропаганди. Із переходом єпархій і парафій із Російської православної церкви (УПЦ МП) у Православну церкву України зменшується вплив РПЦ та пов'язаних із нею структур (керівний центр УПЦ (МП) знаходиться у Москві, вона підпорядковується законодавству та поточній внутрішній і зовнішній політиці Російської Федерації. Окрім цього, керівництво МП має понад десяток укладених угод із Міністерством оборони РФ, ФСБ, службою розвідки, міністерством освіти РФ і так далі [6]) на українців;

перехід церков від Російської православної церкви до Православної церкви України зменшить можливості агресії Російської Федерації в Україні. Наприклад, УПЦ (МП) надавали монастирі для переховування окупантів, надавали монастирі і храми для переховування зброї, а священники благословляли і благословляють вбивство наших воїнів [7], [8]. Якби Помісна Автокефальна Православна церква України була утворена до 2014 року і громади УПЦ МП перейшли б до неї до Революції Гідності та анексії Кримського півострова і початку конфлікту на Донбасі, то без допомоги священників УПЦ МП можливості розпалити військовий конфлікт у Криму і на Сході України у російських спецслужб і армії та їх українських колаборантів були б меншими або конфлікт не виник би взагалі через недостатність ресурсів у агресора;

юрисдикція Православної церкви України, згідно тексту Томосу, «обмежується територією Української Держави» [9]. Це дасть змогу організувати діалог із Помісними Православними церквами Польщі, Чехії, Греції, Росії і Молдови, де Українська православна церква Київського Патріархату мала свої єпархії та парафії. Відмова від «закордонних територій» з боку ПЦУ забезпечить нівелювання можливої напруги між ПЦУ, з одного боку, та ПАПЦ, ПЦЧЗС, ЕПЦ та РумПЦ, з іншого, оскільки

приходи Київського Патріархату, скоріш за все, увіллються до Помісних Церков. Зацікавленість у отриманні епархій і парафій пришвидшить визнання Православної церкви України цими Помісними Церквами. Особливо ПЦУ зацікавлена у тому, щоб її визнали Грузинська і Польська православна церква та Православна церква Чехії та Словаччини – де має вплив Російська православна церква. Передача епархій і приходів УПЦ КП у сусідніх країнах Помісним Православним Церквам допомогатиме стабілізувати внутрішньополітичну ситуацію у цих країнах через зникнення або зменшення міжконфесійної напруги в середині країн. Наприклад, у Молдові функціонували епархії і приходи Української православної церкви Київського Патріархату, Російської та Румунської православних церков. Передача приходів і епархій Київського Патріархату у Молдові Румунській православній церкві виведе з гри одного гравця на релігійному полі, допоможе стабілізувати релігійну обстановку через забезпечення міжконфесійного миру, підсилить національну безпеку Молдови, що є прямим інтересом України та її національної безпеки. Цікавою складається ситуація у Російській Федерації – Російська православна церква відкололась від Світового Православ'я через припинення евхаристичного спілкування із Вселенським Патріархатом і стала, фактично, не канонічною. Епархії і парафії Української православної церкви Київського Патріархату перейдуть під омофор Константинопольської Патріархії і громадяни Російської Федерації, які захочуть зберегти спілкування із Світовим Православ'ям, зможуть влитися до тепер абсолютно канонічних громад екзархату УПЦ КП у Росії [13]. Це допоможе не тільки повернути Російську православну церкву до спілкування із Світовим Православ'ям, а й забезпечить один із шляхів повернення зовнішньої політики Російської Федерації у міжнародне правове поле та зміцнити міжнародну безпеку;

досвід отримання Томосу про Автокефалію Україною може вивчити та використати Білорусь [10], Чорногорія [11], Північна Македонія [12] і ці країни можуть сподіватись на політичну та релігійну підтримку України у разі прийняття рішення про початок руху православної релігійної спільноти цих країн до отримання Томосу про Автокефалію. Зважаючи на те, що Білорусь стратегічно важлива для України в економічному та військово-політичному

плані, а підтримка Чорногорії та Північної Македонії важлива для України в умовах інтеграції у Європейський Союз та Північно-Атлантичний альянс, то Україна отримала потужний важіль для впливу на геополітичний та гео економічний простір;

історія отримання Томосу продемонструвала якісне зростання ефективності діяльності керівництва країни, дипломатичної та спеціальних служб в Україні. Перемовини з Константинопольським Патріархом та підготовка створення ПЦУ та надання їй Томосу про Автокефалію українське керівництво зуміло втримати у таємниці до квітня 2018 року, коли події вийшли на фінішну пряму і завадити їм було важко.

Отже, створення ПЦУ та надання їй Томосу про автокефалію сприяє національній безпеці і євроатлантичній інтеграції України, національній самоідентифікації українського народу, забезпечує зростання економіки України, зумовлює зменшення можливостей міжконфесійних конфліктів та зміцнює державну незалежність.

Список використаних джерел:

1. Що таке Томос в релігії та як він виглядає // 24 канал, 17 грудня 2018. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://24tv.ua/tomos_dlya_ukrayini_shho_take_tomos_v_religiyi_royas_pennya_prostimi_slovami_n1045244

2. Лубський В. І., Теремко В. І., Лубська М. В. Релігієзнавство: Підручник. / В. І. Лубський, В. І. Теремко, М. В. Лубська. – К.: «Академвидав», 2002. – 432 с.

3. Черній А. М. Релігієзнавство: Посібник. / А. М. Черній. – К.: «Академвидав», 2003. – 352 с.

4. Суббота С. Помісна церква і психічне здоров'я української політичної нації / Спартак Суббота // Українська правда, 10 січня 2019. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.prawda.com.ua/columns/2019/01/10/7203395/

5. Перші півтисячі: до ПЦУ приєднались вже понад 500 парафій УПЦ МП // ТСН, 17 березня 2019. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tsn.ua/ukrayina/pershi-pivtisyachi-do-pcu-priyednalis-vzhe-ponad-500-parafiy-upc-mp-1313373.html>,

6. Магазова А. 5 ознак втручання Росії у надання Томосу для України очима українських науковців / Анастасія Магазова //

Радіо Свобода: політика, 14 листопада 2018. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/29599412.html>

7. Портников В. У Росії готують громадську думку про утиски в Україні священників – Цимбалюк / Віталій Портников // Радіо Свобода: політика, 01 лютого 2019. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/29746514.html>

8. “Потім все це почало підтверджуватись”-герой України розповів про зброю та терористів, що переховувались у церквах МП // Українці світу. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://prefiks.win/2018/07/30/potim-vse-ce-pocrdzhuvatis/bogun/>

9. ПАТРИАРШІЙ І СИНОДАЛЬНИЙ ТОМОС НАДАННЯ АВТОКЕФАЛЬНОГО ЦЕРКОВНОГО УСТРОЮ ПРАВОСЛАВНИЙ ЦЕРКВИ В УКРАЇНІ. / Текст українською // ОІКОУМЕНІКОН ПАТРИАРХЕІОН, 14.01.2019. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.patriarchate.org/announcements/-/asset_publisher/MF6geT6kmaDE/content/patriarchikos-kai-synodikos-tomos-choregeseos-autokephalou-ekklasiastikou-kathestotos-eis-ten-en-oukrania-orthodoxon-ekklisian?_101_INSTANCE_MF6geT6kmaDE_languageId=uk_UA13.

Бей І. Томос для Української церкви: що ховається в деталях / магістр богослов'я Ілля Бей // RISU (Релігійно інформаційна служба України), 5 січня 2019. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://risu.org.ua/ua/index/expert_thought/comments/74180/

10. Абламейко С. Церква Білорусі має канонічні підстави для оголошення автокефалії – архієпископ Святослав Логін / Сергій Абламейко // Радіо Свобода, 16 вересня 2018. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/29492718.html>

11. Влада Чорногорії домагатиметься незалежності своєї Церкви від Сербської Православної Церкви /RISU (Релігійно інформаційна служба України), 25.12.2018. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://risu.org.ua/article_print.php?id=74058&name=orthodox_relations&_lang=ua&

12. Синовітц Р. Православне розлучення України й Росії дає надії Македонській церкві на Балканах / Рон Синовітц // Радіо Свобода, 19 жовтня 2018. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.radi>